

DE "AUTOMATISCHE BEELDEN" VAN JAQUET-DROZ IN GENT ANNO 1781

In het voorjaar 1995 konden de Gentenaars in het Museum Arnold Vander Haeghen in de Veldstraat een tentoonstelling van "Automaten" (1) bezoeken. Deze boeiende tentoonstelling bevatte enkele tientallen automaten uit de 19e en de 20e eeuw, alle van Franse makelij, waarvan het oudste stuk dateerde van 1830. Deze toch wel uitzonderlijke tentoonstelling in Gent had in deze zelfde stad een verre voorganger ruim tweehonderd jaar geleden, zoals we kunnen lezen in de "Gazette van Gend" van 2 augustus 1781, waarin de volgende advertentie is opgenomen:

Den Heer Leschot, binnen deze Stad aengekomen zynde, heeft de eere van aen de Liefhebbers te vertoonen de **automatische, organische en geluyd gevende**

Beelden, uytgevonden door *Jacques Droz* van Neufchâtel, te weten:
ten eersten een Dochterken, spelende op eene Orgel-Clavecin door het geraeken der lichaemelyke beweginge;
ten tweeden een Kind, vertoonende verscheyde voorwerpen met de uysterste begaefdheden door de Teeken-Konste;
ten derde een Vogel, zittende in eene Muyte, zingende zynen Zang met beweginge van zyn keelken en bek, en springende van het een stoksken op het ander;
ten vierde eene Herders-Weyde, alwaer men ziet de stylachtige Rotsen, een Hutteken, eenen Molen, eenen Watervloed, verscheyde Beelden, die differente uytwerkingen maeken, de welke weirdig zyn gezien te worden; het voorste van dit stuk verтоont eene *Parterre* met den Voorgevel van een Gebouw, alwaer men ziet een Postuer, het welke verscheyde Menuets speelt op een Hak-Berd (2), verzeld zynde door twee Joffrouwen, die op de maete dansen;
en ten vyfden een Concert van Opera-Voyskens, gevolgd door verscheyde Fluyten en eene Clavecin.

Men kan deze uytwerksels zien alle dagen, 's morgens van thien tot twaelf en 's naer-middags van twee tot zeven uren. Deze verbeeldinge duert ontrent eene halve ure. Het Inkomen van ideren Persoon is twee schellingen Wisselgeld. De Vertoon-Plaetse is in het Boeren-Hof op den Kauter."

In de daaropvolgende weken werd deze advertentie nog herhaaldelijk opnieuw opgenomen in de "Gazette van Gend".

Over Jaques Droz uit Neufchâtel - zoals hij in de Gentse advertentie genoemd wordt - staat iets te lezen in de catalogus (3) van de tentoonstelling te Gent in 1995. De man blijkt in feite Pierre JAQUET-DROZ te heten. Hij was een uurwerkmaker, die in Neuchâtel leefde van 1721 tot 1790, daarbij geholpen door zijn zoon Henri (1752-1791). Van de automaten van Jaquet-Droz zijn er nog drie bekend, die bewaard zijn in het "Musée d'Art et d'Histoire" van Neuchâtel, nl. "De muzikante", "De tekenaar" en "De schrijver". De eerste twee van die museumstukken zijn vermoedelijk te identificeren met de nummers een en twee van het lijstje in de Gentse advertentie.

Vermoedelijk werden Droz' automaten in 1781 ook nog elders in Vlaanderen tentoongesteld. Zijn daar nog ergens sporen van terug te vinden? Wie *Leschot* was, die met deze kijkstukken rondtrok, is ons niet bekend.

NOTEN

1. "Automaten", Museum Arnold Vander Haeghen, 11 febr.-28 mei 1995 (maar verlengd tot einde juli).
2. Hakberd of hakkebord: oud muziekinstrument, nl. een vierkante doos met vijf (en later zes) snaren bespannen, die met hamertjes geslagen worden.
3. Catalogus "Automaten" (84 blz., 60 kleurafb.), blz. 10.

Paul HUYS, Drongen